

anders hebben beoogd, is het boek daardoor toch vooral een interne geschiedenis geworden.

Al met al geeft het boek een aardig overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen van de vvd op een aantal thema's, maar ook niet meer dan dat. Voor de liberale geschiedschrijving blijft er ook na dit boek dus nog veel werk aan de winkel.

Frank Zuijdam

Utrecht

James D. Tracy, *The founding of the Dutch Republic. War, finance, and politics in Holland, 1572-1588* (Oxford etc.: Oxford University Press, 2008) 343 p.
ISBN 978-0-19-920911-8

Het gewest Holland in de zestiende eeuw mag zich op veel aandacht verheugen van historici. Doel van deze aandacht is vaak het verklaren van het succes van het gewest tijdens de Nederlandse Opstand, naast de geweldige economische opbloei aan het einde van die eeuw. James Tracy, hoogleraar aan de Universiteit van Minnesota, heeft aan deze verklaringen al een aantal belangrijke bijdragen geleverd. Hij liet in eerdere werken zien hoe de regenten van de belangrijkste Hollandse steden in de eerste helft van de eeuw gewend raakten samen te werken in de Statenvergadering, hoe ze leerden op provinciaal niveau een overheidsschuld te onderhouden en hoe beleid te formuleren dat zoveel mogelijk lokale belangen bevredigde. Dit boek, over Holland in de eerste fase van de Opstand tot circa 1590, is een logisch vervolg hierop en beziet hoe de geleerde vaardigheden een succesvolle militaire verdediging van het gewest tegen het leger van Filips II mogelijk maakten.

Tracy poneert drie centrale stellingen. Ten eerste dat de Staten van Holland een duidelijk oorlogsdoel hadden, namelijk het beschermen van de eigen grenzen en het sluiten van de aanvalsroutes richting het gewest. Daarna ging het ze om het beheersen van de steden langs rivieren als de Rijn om de toegang tot Holland verder te controleren. Het tweede punt is dat onder de opstandige gewesten alleen Holland in de onderzochte periode de financiën had om troepen in het veld te houden. De fiscale lasten groeiden fors, evenals de vraag naar leningen, die op hun beurt weer verdere inkomsten vergden om te kunnen aflossen. Ook Holland had echter nooit genoeg geld en moest geld van pot naar pot schuiven om de oorlog te financieren. De enorme economische expansie maakte de financiering mogelijk. Ten derde stelt Tracy dat de samenwerking onder de Hollandse regenten om tegemoet te komen aan zoveel mogelijk lokale belangen, zich voortzette en uitbreidde. In plaats van de zes grootste steden zetelden nu naast de adel achttien steden in de Staten en formuleerden collectieve doelen. Het kostte de regenten grote moeite om consensus in de Staten en in hun eigen steden te behouden, maar het succesvol weghouden van het krijgsgeweld uit Holland na 1576 verschaftte hen krediet tegen opposanten.

Tracy heeft zijn werk verdeeld in vier chronologische delen van ieder drie hoofdstukken, die elk een van bovengenoemde centrale punten behandelen. Het eerste hoofdstuk behandelt steeds de militair-strategische ontwikkelingen, het tweede de financiën en het derde de politiek. Terecht concludeert de auteur dat al in de benarde jaren 1572-1576, toen Holland er met Zeeland alleen voor stond, een meer reguliere betaling van de soldaten de sleutel was tot de succesvolle verdediging. De soldaten

van Filips' leger kregen naar verhouding minder geld en in 1576 stagneerde de geldstroom geheel, waardoor de oorlogsinspanning tegen Holland ineenstortte. Tracy karakteriseert de financiële ontwikkelingen in Holland als de tweede fase van fiscale decentralisatie. In de eerste fase vóór de Opstand kon de centrale Habsburgse overheid alleen grote hoeveelheden geld voor oorlogvoering opbrengen door opbrengst en beheer ervan aan de gewesten te laten. Holland kon het na 1572 alleen maar door de inning ervan en controle erover verder te decentraliseren van gewest naar stad. De belastinginkomsten over 1583-1588 namen met tachtig procent toe, wat Tracy vooral wijt aan de al inzetende economische groei. De belastingen waren de belangrijkste inkomstenbron, maar alleen niet voldoende. De Staten moesten veel lenen van de Hollandse burgers, die hiertoe bereid waren toen duidelijk werd dat ze hiermee het oorlogsgeweld buiten het eigen gewest konden houden. Holland bleef een eiland van vrede in een zee van oorlog dat verdere economische groei mogelijk maakte, waardoor de inwoners nog meer belastingen en leningen konden betalen om de oorlog gaande te houden.

Ook dit werk van Tracy is een belangrijke bijdrage aan de historiografie. Hij laat zien dat het slagen van de Opstand in de noordelijke Nederlanden en daarmee het ontstaan van de Republiek, niet alleen te verklaren is aan de hand van negatieve factoren als het falen van het leger van Filips II, maar dat ook positieve factoren een rol speelden. Holland slaagde erin een effectieve verdediging te organiseren en onderhouden. Eén belangrijke financieringsmethode heeft de auteur gemist. De zogenaamde wekelijkse lening voor de soldaten, die hij wel kort noemt, behelsde in de jaren 1580 een wekelijks, lokaal uitgekeerd voorschot van ongeveer zeventig procent van de volledige soldij. Elke zes maanden moesten de Staten het restant met de soldaten afrekenen. In feite verschaften de Staten zich hiermee een aanzienlijk krediet op kosten van hun troepen. Brabant en Vlaanderen spelen nauwelijks een rol in dit werk. Dat valt te rechtvaardigen in een boek over Holland. Anderzijds heeft het gewest ontegenzeggelijk geprofiteerd van het feit dat deze twee gewesten tot 1585 de zwaarste klappen van de oorlog opvingen en dus als buffer van Holland functioneerden.

Erik Swart

Centrum voor Stadsgeschiedenis, Universiteit Antwerpen